

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Інституту педагогіки і психології

№ 02123

28 серпня 2024 р.

Навчально-наукового

інституту педагогіки і психології

Світлана КОНДРАТЮК

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ**

галузь знань 23 Соціальна робота
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 231 Соціальна робота; 232 Соціальне забезпечення
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма бакалавр
(назва)

мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією ННІПП

28 серпня 2024 р.

Голова _____

Юлія БОНДАРЕНКО, доктор
педагогічних наук, професор

СУМИ 2024

Розробники:

ГОНЧАРЕНКО Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту
соціокультурної діяльності

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри соціальної
роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Протокол № 1 від 28 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри
канд. пед. наук, доцент

Анжела ПОЛЯНИЧКО

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ»

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки	
II-й		II-й	
Семестр			
III-й		III-й	
Лекції			
24 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
24 год.		8 год.	
Самостійна робота			
72 год.	108 год.		
Консультації:			
-	-		
Загальна кількість годин – 120	Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Ознайомити майбутніх фахівців соціальної сфери з теоретичними та практичними основами гендерної парадигми в педагогіці й психології; деконструювати з позиції гендерного підходу різноманітні форми і методи виховання соціальної статі; засвоїти зміст сучасних психологічних механізмів гендерних моделей поведінки в українському суспільстві; розкрити основні складові процесу формування гендерної свідомості, вільної від статевої ролі стереотипів, які стримують особистісну самореалізацію.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Майбутні фахівці соціальної сфери зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Гендерна педагогіка і психологія» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін професійно-орієнтованої підготовки: «Вступ до спеціальності “Соціальна робота та соціальне забезпечення” та деонтологія», «Психолого-педагогічні основи соціальної роботи і соціальної допомоги», «Соціалізація особистості», «Соціальна політика України» та інших.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1	Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв’язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв’язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.
ПРН 2	Грамотно висловлюватися в усній та писемній формі, використовувати мову професійного спілкування, пояснювати й характеризувати факти і явища державною та іноземними мовами.
ПРН 4	Давати визначення і виокремлювати основні поняття, використовувати власні приклади для ілюстрації відповідей, знаходити спільні риси та відмінності при порівнянні фактів, явищ, характеризувати соціальні явища.
ПРН 7	Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.
ПРН 9	Практикувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв’язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.
ПРН 10	Визначати зміст діяльності, зв’язки та межі компетенції установ та закладів соціального захисту, соціальних служб, інших організацій.
ПРН 12	Застосовувати методи соціальної роботи в конкретних умовах взаємодії з клієнтом.

ПРН 13	Обґрунтовувати необхідність соціальних змін, прийняття практичних рішень щодо покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.
ПРН 15	Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.
ПРН 16	Використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів, творчі здібності до формування принципово нових ідей.
ПРН 17	Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.
ПРН 18	Демонструвати знання основних етапів становлення і розвитку соціальної роботи як науки та практичної діяльності, нормативно-правової бази соціальної роботи та соціального забезпечення.
ПРН 19	Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, гендерних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
ПРН 20	Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	студент/-ка демонструє повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; знання основної та додаткової літератури; виявляє креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
B	студент/-ка демонструє достатні знання матеріалу в заданому обсязі, з певною систематичністю виконує практичні завдання, передбачені навчальною програмою; виявляє переважно конструктивний і репродуктивний характер використання набутих знань та умінь.
C	студент/-ка виявляє повні, систематичні знання із дисципліни, успішно виконує практичні завдання, засвоїв/-ла основну та додаткову літературу, виявляє здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента/-ки наявні незначні помилки.
D	студент/-ка виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент/-ка спроможний/-на усунути їх із допомогою викладача/-ки.
E	виставляється студентіві/-ці, відповідь якого/-ї під час відтворення

	основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.
F	студент/-ка не спроможний/-на до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни. студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни
FХ	студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни на достатньому рівні, але рівень залишкових знань та умінь дозволяє повторне складання підсумкового контролю за результатами самостійної підготовки

Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10		
Поточний контроль										70	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
Контроль самостійної роботи										30	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FХ	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі **методи контролю**:

- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда; екзамен.

- методи письмового контролю: тестові завдання, розв'язання задач і вирішення проблемних ситуацій репродуктивного, конструктивного і творчого рівнів;

- методи практичного контролю: виконання самостійних завдань;

- методи самоконтролю: самоаналіз, самооцінка.

6. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Гендерний підхід в психолого-педагогічній науці: теоретичні передумови виникнення та предмет дослідження. Гендер і стать: визначення основних понять. Women's studies та Gender studies як альтернативні освітні практики. Гендерна парадигма в науці. Поява і розвиток гендерних студій в Україні. Гендерний та статево-рольовий підходи: проблема відмінності.

Тема 2. Гендерні характеристики особистості. Гендерна соціалізація: агенти і фактори гендерної соціалізації; психологічні механізми гендерної соціалізації; специфічні труднощі, які виникають у чоловіків і жінок в процесі гендерної соціалізації. Гендерна ідентичність: маскуліність і фемінність як маркери чоловічої і жіночої ідентичностей. Гендерні ролі як різновид соціальних ролей особистості: традиційні гендерні ролі; гендерне маркування соціальних ролей. Гендерні стереотипи: групи гендерних стереотипів; позитивний і негативний вплив гендерних стереотипів.

Тема 3. Засвоєння гендерних ролей: концептуальні підходи. Психоаналітичні теорії формування статі та її розвитку. Теорії соціального навчання. Когнітивні теорії статевого розвитку. Нова психологія статі. Концепція андрогінії Сандри Бем.

Тема 4. Формування гендерної ідентичності в дитинстві. Характер статево-рольового розвитку в дитинстві. Сім'я як основний агент гендерної соціалізації дитини. Вплив соціального оточення (однолітки, школа) на формування гендерної ідентичності в дитячому віці. Інші витoki (дитяча література, іграшки, ЗМІ, телебачення, реклама, мова та інше) статево-рольового розвитку хлопчиків і дівчаток.

Тема 5. Гендерна диференціація в системі освіти. «Критична педагогіка» як джерельна база гендерно-педагогічних досліджень: «прихований навчальний план». Гендерний аналіз навчання та виховання в західній феміністичній думці. Шляхи та форми проявів сексизму та репродукування гендерних стереотипів в навчальному процесі. Шляхи та форми проявів сексизму та репродукування гендерних стереотипів в змісті підручників. Гендерні аспекти педагогічної професії. Проблема спільного і роздільного навчання.

Тема 6. Використання гендерного підходу в навчально-виховному процесі. Можливості впровадження принципів гендерно чутливої педагогіки в Україні. Проблема наближення освітньої системи України до європейських стандартів: законодавча база. Формування гендерної культури підростаючого покоління засобами освіти і виховання. Компоненти і критерії сформованості егалітарного світогляду у дитини. Стратегії гендерного виховання. Гендерна підготовка молоді до сімейного життя.

Тема 7. Особливості гендерної соціалізації в дорослому віці. Гендерні відмінності: стереотипи і реальність. Чоловіча гендерна роль та норми, що входять до неї. Жіноча гендерна роль та норми, що входять до неї.

Гендерна компетентність особистості. Вікові аспекти гендерної соціалізації людей похилого віку.

Тема 8. Гендерна асиметрія професійної сфери. Професійна сегрегація. Горизонтальна і вертикальна професійна сегрегація. Різниця в оплаті праці між жінками і чоловіками як одна з найбільш поширених форм дискримінації на ринку праці. Продуктивна і репродуктивна праця: «справжня» і «несправжня» робота. Гендерована домашня робота.

Тема 9. Гендерні проблеми шлюбно-сімейних відносин. Особливості гендерного підходу у вивченні сім'ї як осередку виховного процесу. Історична еволюція шлюбно-сімейних відносин. Особистісні та соціальні аспекти батьківства: гендерний підхід. Розподіл ролей та обов'язків в сім'ї між чоловіком і дружиною. Особливості виховання дітей різної статі в сім'ї. Етнічні стереотипи поведінки батьків в різному культурному середовищі. Насильство в сім'ї: гендерний аспект.

Тема 10. Психологія конструювання сексуальності: гендерні особливості. Проблема сексуальності з позиції гендерного підходу. Норми сексуальної поведінки у соціально-культурному та історичному аспекті. Сучасні теорії чоловічої і жіночої сексуальності. Сексуальні інверсії. Гомосексуальність як порушення гендерних норм. Стратегії сексуального виховання дітей.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Усьог о	В тому числі			Усьог о	В тому числі		
		лекц	прак т	сам		лекц	прак т	сам
Тема 1. Гендерний підхід в психолого-педагогічній науці: теоретичні передумови виникнення і предмет дослідження	13	2	4	7	12	1		11
Тема 2. Гендерні характеристики особистості	16	4	4	8	12	1	2	9
Тема 3. Засвоєння гендерних ролей: концептуальні підходи	11	2	2	7	12			12
Тема 4. Формування гендерної ідентичності в дитинстві	13	4	2	7	11	1		10
Тема 5. Гендерна диференціація в системі освіти	11	2	2	7	13	1	2	10
Тема 6. Використання гендерного підходу в навчально-виховному процесі	11	2	2	7	12		2	10
Тема 7. Особливості гендерної соціалізації в	12	2	2	8	12		2	10

дорослому віці								
Тема 8. Гендерна асиметрія професійної сфери	11	2	2	7	12			12
Тема 9. Гендерні проблеми шлюбно-сімейних відносин	11	2	2	7	12			12
Тема 10. Психологія конструювання сексуальності: гендерні особливості	11	2	2	7	12			12
Усього годин	120	24	24	72	120	4	8	108

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гендерний підхід в психолого-педагогічній науці: теоретичні передумови виникнення та предмет дослідження	4
2.	Гендерні характеристики особистості	4
3.	Засвоєння гендерних ролей: концептуальні підходи	2
4.	Формування гендерної ідентичності в дитинстві	2
5.	Гендерна диференціація в системі освіти	2
6.	Використання гендерного підходу в навчально-виховному процесі	2
7.	Особливості гендерної соціалізації в дорослому віці	2
8.	Гендерна асиметрія професійної сфери	2
9.	Гендерні проблеми шлюбно-сімейних відносин	2
10.	Психологія конструювання сексуальності: гендерні особливості	2
Всього:		24

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманої. К.: Критика, 2013. 218 с.
2. Гендерна педагогіка: хрестоматія / Переклад з англ. В. Гайденко, А. Предборської; за ред. В. Гайденко. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006.
3. Дороніна Т. О. Теоретико-методологічні засади гендерної освіти та виховання учнівської молоді: монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. 331 с.
4. Луценко О. А. Гендерна освіта й педагогіка. *Основи теорії гендеру*: навчальний посібник. К.: «К.І.С.», 2004. С. 476–503.
5. Луценко О. А. Гендерна педагогіка. *Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку*. К.: ПЦ «Фоліант», 2004. С. 45–105.

6. «Ми різні – ми рівні». Основи культури гендерної рівності: навчальний посібник / за ред. О. Семиколєнкової. Київ: «К.І.С.», 2007. 176 с.
7. Основи теорії гендеру: навчальний посібник. К.: «К.І.С.», 2004.
8. Павлущенко Н. М., Луценко О. А. Гендерна абетка для педагогів: методичні рекомендації для вчителів щодо реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. 52 с.

Допоміжна

9. Булатова Л. О. Гендерна освіта в вузі. В 2-х ч. Ч.ІІ.: Гендерна педагогіка: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Суми: СумДПУ, 2001.
10. Гайденко В. «Мама мила раму», або проблема відображення гендерної рівності в підручниках початкової школи. *Початкова освіта*. 2004. №19. С. 16–17.
11. Гайденко В., Предборська І. Українські підручники початкової школи: прихований навчальний план. *Гендерна педагогіка: хрестоматія* / Переклад з англ. В. Гайденко, А. Предборської; за ред. В. Гайденко. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. С. 223–238.
12. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій / [ред. група Л. С. Кобелянська, І. Р. Гуцуляк, М. Я. Ябченко]. Част. 1. Київ, 2010. 328 с.
13. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій / [ред. група Л. С. Кобелянська, І. Р. Гуцуляк, М. Я. Ябченко]. Част. 2. Київ, 2011. 260 с.
14. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навч. посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004.
15. Голованова Т. П. Теорія і практика формування гендерної рівності студентської молоді: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2007.
16. Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. *Основи теорії гендеру: навчальний посібник*. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 132–156.
17. Кравець В.П. Гендерна педагогіка: навч. посібник. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.
18. Кравець В.П. Історія гендерної педагогіки: навчальний посібник. Тернопіль: Джура, 2005. 440 с.
19. Мельник Т. М. Гендер як наука і навчальна дисципліна. *Основи теорії гендеру: навчальний посібник*. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 10–29.
20. Мельник Т., Кобилянська Л. 50/50: Сучасне гендерне мислення: словник. Київ: К.І.С., 2005. 280 с.
21. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи. *Основи теорії гендеру: навчальний посібник*. К.: «К.І.С.», 2004. С. 157–181.
22. Ткалич М. Г. Гендерна психологія: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2011. 248 с.